

Công dân toàn cầu trong thời đại công nghiệp 4.0: Thấu hiểu để hội nhập

TRẦN MỸ HẢI LỘC*

Công dân toàn cầu là ước mơ không chỉ của giới trẻ Việt Nam mà còn của mọi công dân trên thế giới này. Trở thành công dân toàn cầu là phù hợp với xu thế chung của thế giới. Bài viết nghiên cứu về trách nhiệm của công dân toàn cầu, từ đó đưa ra những định hướng cho giới trẻ hiểu rõ bản thân mình cần làm gì để hiện thực hóa giấc mơ đó; các cơ sở giáo dục sẽ có những chính sách, chương trình đào tạo phù hợp để tiệm cận với quy chuẩn chung của thế giới.

MỘT SỐ KHÁI NIỆM “CÔNG DÂN TOÀN CẦU”

UNESCO định nghĩa, công dân toàn cầu (Global Citizenship) đề cập đến cảm nhận thuộc về một cộng đồng rộng lớn và có tính nhân văn chung nhấn mạnh mối liên kết lẫn nhau và sự phụ thuộc lẫn nhau về chính trị, kinh tế, xã hội và văn hóa giữa địa phương, quốc gia và toàn cầu. Còn theo Oxfam Education (2015), công dân toàn cầu là người nhận thức và hiểu thế giới sâu sắc, họ đóng góp tích cực trong cộng đồng của họ và làm việc với những người khác để làm cho thế giới bình đẳng, công bằng và bền vững hơn.

Nguyễn Tiến Hùng (2016) cho rằng, công dân trẻ chỉ được coi là công dân toàn cầu khi dựa vào nền tảng tri thức và học thuật được chấp nhận trên phạm vi toàn cầu, từ đó, giáo dục công dân toàn cầu sẽ xây dựng ý thức phụ thuộc lẫn nhau trong một cộng đồng toàn cầu và đóng vai trò quan trọng trong việc trang bị cho người học các năng lực đương đầu với thế giới năng động và phụ thuộc lẫn nhau của thế kỷ XXI.

Mặc dù chưa có sự thống nhất chung trong giới nghiên cứu, nhưng có thể tổng quát công dân toàn cầu là những cá nhân hay tập thể mang những tính chất bao gồm: Ý thức về thế giới rộng lớn hơn và có ý thức về vai trò của mình như một công dân toàn cầu; Tôn trọng và đánh giá cao đa dạng; Hiểu về cách thế giới hoạt động; Phân nộ với sự bất công xã hội; Tham gia cộng đồng ở nhiều cấp độ, từ địa phương đến toàn cầu; Sẵn sàng hành động để tạo ra một thế giới thành một nơi công bằng, bền vững hơn; Chịu trách nhiệm về hành động của họ.

TRÁCH NHIỆM CỦA CÔNG DÂN TOÀN CẦU

Một công dân toàn cầu, sống trong một cộng đồng thế giới cần có trách nhiệm về đạo đức, chính trị và

kinh tế. Theo Ron Israel (2015), những trách nhiệm điển hình này bao gồm:

Thứ nhất, trách nhiệm tìm hiểu quan điểm riêng của một người và quan điểm của người khác về các vấn đề toàn cầu. Hầu như mọi vấn đề toàn cầu đều có nhiều quan điểm dân tộc, xã hội, chính trị và kinh tế gắn liền với nó. Các công dân toàn cầu có trách nhiệm hiểu các quan điểm khác nhau này và thúc đẩy sự đồng thuận giải quyết vấn đề giữa các quan điểm khác nhau và xây dựng các giải pháp mặt bằng chung. Một công dân toàn cầu nên tránh các bên có một quan điểm cụ thể và thay vào đó tìm kiếm các cách để mang tất cả các bên lại với nhau.

Thứ hai, trách nhiệm tôn trọng nguyên tắc đa dạng văn hóa. Nhiều quan điểm tồn tại của các vấn đề toàn cầu thường là sự phản ánh của các hệ thống niềm tin văn hóa khác nhau. Trong việc xây dựng một cộng đồng thế giới dựa trên các giá trị bền vững, điều quan trọng là duy trì sự tôn trọng đối với các truyền thống văn hóa khác nhau trên thế giới; để nỗ lực tập hợp những người lãnh đạo của những truyền thống văn hóa khác nhau, những người thường có nhiều điểm chung với nhau; và để giúp các nhà lãnh đạo đưa các yếu tố tốt nhất của nền văn hóa của họ vào nhiệm vụ giải quyết các vấn đề toàn cầu và xây dựng cộng đồng thế giới.

Thứ ba, trách nhiệm tạo kết nối và xây dựng mối quan hệ với mọi người từ các quốc gia và nền văn hóa khác. Công dân toàn cầu cần tiếp cận và xây

* ThS., Trường Đại học Ngoại ngữ - Tin học TP. Hồ Chí Minh

dựng mối quan hệ với những người từ các quốc gia và nền văn hóa khác. Nếu không, chúng ta sẽ tiếp tục sống trong các cộng đồng biệt lập với quan điểm dễ bị xung đột về các vấn đề toàn cầu. Nó khá dễ dàng để xây dựng các mối quan hệ toàn cầu. Hầu hết các quốc gia, thành phố lớn nhỏ đều có sự đa dạng dân tộc cùng sống chung với nhau. Ngay cả khi không đi nước ngoài, chúng ta cũng có thể xây dựng một mạng lưới các mối quan hệ văn hóa và cá nhân xuyên quốc gia thông qua các mạng xã hội. Xây dựng các mạng lưới như vậy giúp những người liên quan hiểu rõ hơn về sự tương đồng và khác biệt của họ và tìm kiếm các giải pháp chung cho các vấn đề toàn cầu mà mọi người đang phải đối mặt.

Thứ tư, trách nhiệm tìm hiểu các vấn đề toàn cầu. Công dân toàn cầu có trách nhiệm hiểu các vấn đề toàn cầu lớn ảnh hưởng đến cuộc sống của họ. Chẳng hạn, họ cần hiểu tác động của sự khan hiếm tài nguyên đối với xã hội; những thách thức được đưa ra bởi sự phân phối của cải và quyền lực hiện nay trên thế giới; nguồn gốc của xung đột và kích thích của xây dựng hòa bình; những thách thức đặt ra bởi một dân số toàn cầu đang phát triển.

Thứ năm, trách nhiệm vận động cho sự hợp tác quốc tế càng sâu rộng với các quốc gia khác. Công dân toàn cầu cần đóng vai trò là những nhân tố trung gian trong việc thúc giục hợp tác quốc tế giữa quốc gia của họ và các quốc gia khác ngày càng đi vào chiều sâu. Khi một vấn đề toàn cầu phát sinh, điều quan trọng đối với các công dân toàn cầu là đưa ra được những lời khuyên từ bài học kinh nghiệm của các quốc gia khác, bằng kiến thức của bản thân; làm thế nào có thể làm việc với các tổ chức quốc tế có tiếng nói chung và quyền lực như Liên hợp quốc, thay vì tiến hành một quá trình hành động đơn phương.

Thứ sáu, trách nhiệm vận động thực thi các thỏa thuận, công ước, điều ước quốc tế liên quan đến các vấn đề toàn cầu. Công dân toàn cầu có trách nhiệm ủng hộ việc các quốc gia của họ phê chuẩn và thực thi các hiệp định, công ước và hiệp ước toàn cầu đã ký kết.

Với riêng các công dân của Việt Nam, một trong những trách nhiệm không thể tách rời trong giai đoạn Cách mạng công nghiệp 4.0, nhưng nằm ngoài sáng kiến công dân toàn cầu (Global Citizens' Initiative), đó là: Phải giữ vững được bản

sắc văn hóa dân tộc trong giai đoạn hội nhập. Mỗi cá nhân phải có trách nhiệm giữ gìn bản sắc dân tộc, vì đây là cơ sở để củng cố ý thức tự tôn dân tộc, là nền tảng cho sự phát triển bền vững và phát huy tính sáng tạo của dân tộc trong quá trình hội nhập quốc tế. Đồng thời, phải chủ động tiếp thu có chọn lọc những giá trị chân - thiện - mỹ, những nhân tố phù hợp với đời sống văn hóa - tinh thần của dân tộc, qua đó giữ gìn, bảo vệ, phát huy và làm phong phú thêm bản sắc của dân tộc, không chấp nhận mưu đồ lợi dụng hội nhập quốc tế để áp đặt giá trị của các nước lớn.

MỘT SỐ KIẾN NGHỊ

Trên thế giới, hòa bình, hợp tác và phát triển vẫn là xu thế chủ đạo, tạo điều kiện cho các nước phát triển kinh tế. Hợp tác quốc tế và toàn cầu hóa kinh tế là xu thế tất yếu, tạo ra nhiều cơ hội phát triển, nhưng cũng chứa đựng nhiều yếu tố bất bình đẳng, gây ra những thử thách không nhỏ cho các quốc gia, nhất là các nước đang phát triển, trong đó có Việt Nam. Khi Việt Nam tham gia “sân chơi” quốc tế, sẽ mang lại những cơ hội việc làm nhiều hơn. Đồng nghĩa, sinh viên muốn hội nhập với thế giới và khu vực chỉ với tấm bằng tốt nghiệp, thì chưa đủ, bởi hội nhập toàn cầu hóa cần nhiều hơn thế, họ cần một ứng viên có đủ 3 yếu tố cốt lõi để có thể làm việc trong bất kỳ môi trường nào, đó chính là: văn hóa, chuyên môn và ngoại ngữ. Để hiện thực hóa giấc mơ tạo ra những công dân toàn cầu trong tương lai, theo tôi, cần thực hiện một số giải pháp sau:

Đối với giới trẻ

Một là, tăng cường tham gia giao lưu sinh viên quốc tế giữa các trường trong khu vực, khuyến khích sinh viên tham gia các chương trình học ngắn hạn, các khóa thực tập mùa hè tại các trường liên kết để các em có thể tiếp xúc mở rộng văn hóa, tăng khả năng sử dụng ngoại ngữ... Đây là cơ hội để sinh viên các quốc gia giao lưu kết bạn, phát triển khả năng của bản thân và tìm hiểu về văn hóa, lịch sử hay kinh tế của các nước trong khu vực. Chỉ khi tham gia các hoạt động ở nước ngoài, với danh nghĩa là “sinh viên hoặc công dân đến từ Việt Nam”, các em sẽ biết cách ý thức hơn những gì mình thực hiện, trong lời nói, trong cách ứng xử với những người xung quanh và cả cách thích nghi môi trường mới. Hoạt động này giúp các sinh viên rèn luyện mình thành một công dân toàn cầu chân chính, thích ứng với nhiều nền văn hóa khác nhau, góp phần phá bỏ rào cản phân biệt chủng tộc, màu da giữa các quốc gia trên thế giới.

Hai là, tập luyện tư duy phản biện, kỹ năng này sẽ giúp giới trẻ suy nghĩ sáng suốt hơn, nhận định vấn đề dựa trên lập trường và kinh nghiệm của bản thân, từ đó đưa ra được những quyết định đúng đắn trong các vấn đề toàn cầu. Tư duy phản biện là một công cụ quan trọng trong việc giải quyết các vấn đề của cộng đồng và trong việc phát triển các hoạt động can thiệp hoặc sáng kiến dân sự về y tế, dịch vụ dân sinh và phát triển cộng đồng. Và đây cũng chính là những vấn đề mà một công dân toàn cầu cần phải hiểu khi hội nhập toàn cầu.

Đối với các cơ sở giáo dục

(i) Thường xuyên tổ chức các chuyên đề trong suốt quá trình đào tạo để sinh viên có cơ hội tham gia, chia sẻ và khuyến khích các em sinh viên tìm hiểu về những vấn đề quốc gia, khu vực và thế giới. Các vấn đề chúng ta đưa ra nên gắn liền với những vấn đề mà thế giới đang phải đối mặt trong suốt những thập kỷ qua, như: nghèo đói, bệnh dịch, chiến tranh phi truyền thống, nạn nhập cư trái phép, biến đổi khí hậu, tội phạm quốc tế, hoặc nạn phân biệt chủng... Với những kiến thức xã hội được cung cấp, sinh viên sẽ nhận diện, phân tích và hiểu rõ những tác nhân gây ảnh hưởng, cũng như tác động của những vấn đề này đến các quốc gia, từ đó thúc đẩy tư duy để các sinh viên đưa ra các giải pháp dưới góc độ cá nhân để giải quyết những vấn đề đang phải đối mặt mang tính toàn cầu.

(ii) Tăng cường khả năng sử dụng ngoại ngữ luôn là một trong những yêu cầu hàng đầu đối với các cơ sở giáo dục, song đây cũng là hạn chế đối với sinh viên Việt Nam. Hạn chế này xuất phát từ việc sinh viên chỉ sử dụng trong phạm vi môn học và lớp học, khả năng phản xạ khi giao tiếp với người nước ngoài còn yếu, từ đó làm sinh viên không thể chủ động giao tiếp một cách lưu loát với người nước ngoài. Để khắc phục hạn chế này, nên tập trung tạo cảm hứng học ngoại ngữ cho sinh viên bằng cách thúc đẩy sự tự tin của các em, cho các em hiểu được tiếng Anh là cầu nối trong giao tiếp quốc tế, là công cụ truyền đạt ngôn ngữ, là chìa khóa thành công, chứ không phải là những điểm số trên các loại chứng chỉ quốc tế để làm đẹp hồ sơ cá nhân hay hoàn tất quá trình đào tạo tại các trường.

(iii) Đề cao vai trò của giáo dục công dân toàn cầu sẽ giúp sinh viên nhìn nhận các vấn đề khá rộng rãi và sẽ khiến họ sẵn sàng hành xử như những công dân toàn cầu có trách nhiệm. Các cơ sở giáo dục đại học phải cung cấp kiến thức về quyền công dân toàn cầu cho sinh viên và đạt được các kỹ năng cần thiết để hiểu các vấn đề của địa phương, quốc gia, quốc tế và nhận thức được các cơ hội đã bao quanh họ ở các giai đoạn khác nhau.

(iv) Tăng cường tổ chức những chương trình khám phá du lịch, tham quan thành phố, để sinh viên có thể hiểu biết rõ về chính nơi mình đang sinh sống, đây

là những thông tin cơ bản nhất của một công dân toàn cầu phải nắm được. Tổ chức những buổi giao lưu văn hóa - văn nghệ đặc trưng của dân tộc, những món ăn, những nét đặc trưng của 54 dân tộc anh em, những lễ hội, phong tục tập quán trong truyền thống Việt Nam, lịch sử hào hùng của dân tộc. Những hoạt động này không chỉ giúp sinh viên hệ thống hóa kiến thức phổ thông, nâng cao khả năng diễn đạt, mà còn là cơ hội để sinh viên hiểu rõ hơn về lịch sử, bản sắc văn hóa của Việt Nam.

(v) Hợp tác với các dự án vì cộng đồng, dự án phi lợi nhuận của các doanh nhân, giới trẻ, các tầng lớp tri thức trong xã hội trong việc đào tạo các kỹ năng hội nhập quốc tế cho giới trẻ. Điển hình là dự án 3C Global Citizen đã và đang thực hiện được trách nhiệm của xã hội của những công dân toàn cầu đã thành công và lan tỏa được những giá trị tốt đẹp trong việc hỗ trợ giới trẻ trở thành một công dân toàn cầu chính hiệu.

(vi) Chiến lược hợp tác lâu dài và toàn diện với các đối tác nước ngoài để thực hiện có hiệu quả chương trình học kỳ thực tập ở nước ngoài. Thông qua việc ký kết với các nước hợp tác, các trường sẽ trở thành “cầu nối” để sinh viên được thực tập ở nhiều quốc gia khác nhau. Trong quá trình thực tập, các bạn sinh viên không chỉ được trải nghiệm môi trường làm việc chuyên nghiệp mà còn gia tăng sự hiểu biết về văn hóa, lịch sử, con người của quốc gia đó. Kết quả mang về sau mỗi đợt thực tập nước ngoài là kiến thức, kỹ năng, thái độ của một công dân toàn cầu để sẵn sàng cho công việc, đáp ứng xu thế hội nhập quốc tế hiện nay. □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Tiến Hùng (2016). Giáo dục công dân toàn cầu, *Tạp chí Khoa học Giáo dục*, số 130
2. ActionAid (2003). *Get Global! A skills-based approach to active global citizenship. Key stages three and four*, London, ActionAid
3. Graham, P (2008). *Global Education*, In: Arthur, J. Davies, J. and Hahn, C. (eds), the Sage Handbook of Education for Citizenship and Democracy, London: Sage Publications, 468-481
4. Oxfam (2015). *Education for global citizenship: A guide for schools*, Oxfam
5. Ron Israel (2015). *Global citizenship - A Path to Building Identity and Community in a Globalized World*, The Global Citizens' Initiative Project
6. UNESCO (2014). *UNESCO Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development*, The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
7. UNESCO (2015a). *Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives*, Paris: UNESCO
8. UNESCO (2015b). *Education for Peace: Planning for Curriculum Reform*, Guidelines for Integrating and Education for Peace Curriculum into Education Sector Plans and Policies